

II. Vinaři spadají v pojem čeledi, a o nich platí obdobná ustanovení, jaká stanoví jednotlivé řády čeledínské pro právní poměry čeledi.

Vinaři jsou osoby, které se přijímají za peněžitou mzdu, za jiné příjmy nebo za obě pospolu předkem ku vzdělávání vinic, avšak při tom vedou vlastní svoji domácnost. Přijme-li se do služeb vinař a nedojde při tom k zvláštním úmluvám co do vzájemných práv a povinností, vstupuje nový vinař do služeb za týchž podmínek, za kterých sloužil bezprostřední jeho předchůzce, pokud se podmínky tyto nepříčí řádu vinařskému. Vinaři přijímají se pravidelně na jeden rok, který počíná 2. únorem a sluje rok vinařský. Ku vzájemné výpovědi smlouvy vinařské ustanovena jest doba od 11. listopadu do konce listopadu a k nastoupení služby určen jest čas od 15. ledna až do 2. února. Nedá-li žádná strana v naznačené době výpovědi, sluší míti za to, že jest celý služební poměr obnoven mlčky i na příští rok. Každý vinař míti má knížku vinařskou, kterou vyhotoví představení obcí. Vůbec platí o vinařích o vyhotovení knížek vinařských, o uschování atd. obdobná ustanovení, jako v řádech čeledínských.

Vinař řádně přijatý musí v ujednanou dobu nastoupiti službu přibíra si pomocníky ve smyslu smlouvy a spolu dodati vymíněný počet zvířat domácích. Vystupuje-li vinař ze služeb, jest povinen řádně službodárce odvésti vše, cokoli mu bylo svěřeno k dočasnému používání, v dohled nebo uschování (jako: zařizovací předměty, stroje, nástroje, náčiní atd.). Zemře-li ženatý vinař, platí domněnka, že vdova přejímá povinnosti a práva muže svého na běžný právě rok vinařský, a že službodárce k tomu přistupuje; nastane-li jakákoli změna v osobě držitele vinic, má se tolikéž za to, že jak nástupce v držení tak i vinař zamýšlejí setrvatí v původním poměru právním na dále. Ku zrušení poměru tohoto v jiných případech potřebí jest s té i s oné strany dřívější tříměsíční výpovědi.

II. Veškeré žaloby a stížnosti z poměru vinařského podati jest v době trvání tohoto poměru a 14 dní po skončení jeho u představeného oné obce, ve které leží dotyčná vinice. O náhradních nárocích až do obnosu 10 zl. rozhoduje rovněž představený obce. Každé úmyslné porušení nebo hrubé zanedbání povinností službodárce nebo vinaře trestá se k žádosti tresty pořádkovými až do 2 zl.; pokuty tyto plynou do pokladny oné obce, v jejímž obvodu leží vinice, a mohou být v případě nedobytnosti zaměněny v přiměřené tresty vězení až do 8 dnů.

Řády volební obecní.

Zásada v zákoně ze dne 5. března 1862 č. 18 ř. z. vyslovená, totiž že obce svoje zastupitelstvo časem voliti mají, byla uskutečněna volebními řády obecními, o nichž děje se již zmínka v uvedeném zákoně ze dne 5. března 1862 a které zákonodárství zemské v život uvedlo. Tyto volební řády obecní byly vydány zároveň s jednotlivými obecními řády. Ačkoli všechny obecní řády volební vyhovují zásadním ustanovením říšského zákona v plné míře, uchylují se přece ohledně svých bližších ustanovení tak značně, že pojednání o všech volebních obecních řádech musí se omeziti pouze na společné zásady, při čemž o zvláštnostech jednotlivých obecních řádů volebních lze jenom zběžně se zmíniti.

A) Volba obecního výboru.

I. Aktivní právo volební.

1. Zásadní ustanovení pro aktivní i pasivní právo volební obsahuje článek 4. st. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. stanovící,

že všem státním občanům, kteří v obci bydlí a tamže z nemovitého majetku, živnosti neb důchodu daně zapravují, přísluší aktivní i pasivní právo volební do obecního zastupitelstva za těchže podmínek jako příslušníkům obecním.

Obecní řády volební rozeznávají tři skupiny ku volbě oprávněných:

a) čestné měšťany (občany), měšťany a čestné členy obecní;
 b) členy obce, kteří jsouce rakouskými státními občany, zapravují po určitém obecním volebním řádem blíže stanovenou dobu přímou daň z nemovitosti, živnosti nebo důchodu;

c) ze společníků obecních bez ohledu na placení daní ony členy obecní, kteří socialním postavením a vzděláním v obci vynikající místo zaujímají (t. zv. honorace, duchovní, dvorní, státní, zemští úředníci, úředníci veřejných fondů, důstojníci, doktoři, učitelé, profesori). Obecním členům k volbě oprávněným jsou na roveň postaveny tuzemské korporace, nákladnictva, nadace, akciové společnosti a ústavy, pokud daně ad b) uvedené zapravují.

Přímými daněmi pro volební právo do obecního zastupitelstva rozhodnými rozumíme vedle t. zv. ordinaria i přírážky jeho a je-li v obecním volebním řádu řeč o přímé dani bez bližšího určení, rozumí se tím celkový obnos daně přímé (ordinarium) a přírážky dohromady (nál. spr. s. dv. ze dne 23. března 1892, sb. »Budwinski« č. 6508). Také obecní spořitelna má, jakožto právnická osoba od obce rozdílná, aktivní volební právo (nál. spr. s. dv. ze dne 28. října 1891 č. 6203). Virilisté nejsou zbaveni práva volebního (nál. spr. s. ze dne 2. července 1891 č. 6070).

Práva volebního účastní nejsou: důstojníci v činné službě a vůbec osoby vojenské s titulem důstojnickým, pokud nevykonávají právo to jako virilisté, a dále osoby vojenské do stavu mužstva patřící, vyjma záložníky po dobu jich dovolené.

Zbavení práva volebního jsou osoby, které odsouzeny byly pro zločin nebo z téže příčiny ve vyšetřování se nalézají a to potud, pokud toto trvá; dále osoby, které uznány byly vinnými přestupků naznačených v §§ 460, 461, 464 tr. z. (čl. IX. zák. ze dne 5. března 1862.)

V Čechách nemají volebního práva též ti, kdož dluhují obci nějaké dávky obecní po dobu delší jednoho roku, dále ti, kdož majíce klásti účty ze správy jmění obecního, dosud tak neučinili, jakož i ti, na jichž jmění úpadek uvalen byl, pokud tento trvá (§ 4, a, b, c česk. vol. ř.).

V Praze a v Liberci vyloučeny jsou z práva volebního též osoby, které jsou pod moci otcovskou, poručenskou neb opatrovnickou, dále osoby požívající nějakého opatření chudinského, čeledíni a osoby živící se mzdou denní neb týdenní.

2. Výkon práva volebního.

Právo volební vykonává se pravidelně osobně. Výjimky: osoby nesvéprávné vykonávají je svými zástupci, svéprávné osoby ženské zmocněnci neb manžely; činní důstojníci, pokud mají virilní hlas, mohou je pouze zmocněncem vykonávat.

Vedle toho mohou následující osoby vykonávati právo volební zmocněnci: osoby, které za příčinou obecních neb jiných záležitostí veřejných mimo obec se zdržují a majitelé nemovitostí v obci ležící neb podniku živnostenského v obci provozovaného, mají-li řádné bydliště v jiné obci.

Stát, země a veřejné fondy vykonávají volební právo jim příslušící osobou dotýčným správním orgánem naznačenou, osoby právnické zástupcem neb zmocněncem, zákonem či stanovami ustanoveným. Spolumajitelé reality mají pouze jeden hlas a ustanoví buď ze svého středu neb jinou osobu třetí zmocněncem; jsou-li manžely, vykonává volební právo muž. Zmocněncem může býti toliko svéprávný státní občan, nesmí býti po zákonu volebního práva zbaven a může toliko jednu osobu k volbě oprávněnou zastupovati. Týž musí se vykázati plnou mocí v zákonné formě zřízenou.

II. Pasivní právo volební.

Volitelnými do obecního výboru nebo za náhradníka jsou mužští členové obecní, kteří mají aktivní právo volební, 24. rok věku svého překročili a jsou v požívání všech občanských práv (čl. X. zák. ze dne 5. března 1862). Pasivního práva volebního nemají úředníci nadřízených politických úřadů, dále osoby, které zastávají obecní služby, pokud jsou ve skutečné službě, osoby požívající zaopatření chudých, osoby ve svazku čeledním stojící nebo takové, které jako nádenníci nebo živnostenští pomocníci samostatné živnosti nemají a dle některých obecních volebních řádů i nepořádní dlužníci obce i ústavů v její správě neb pod jejím dozorem stojících, konečně osoby, jež nedostály své povinnosti ohledně složení účtů ze správy jmění obecního.

Pasivního práva volebního zbaveny jsou osoby, které byly odsouzeny pro přečin spáchaný ze ziskuchtivosti neb proti veřejné mravopověstnosti, dále pro přestupek ze ziskuchtivosti nebo pro některý přestupek proti mravopověstnosti obsažený v §§ 501, 504, 511, 512, 515 a 516 tr. z., konečně osoby, které pro disciplinární provinění ze ziskuchtivosti spáchané veřejného úřadu neb služby pozbyly (čl. X. zák. ze dne 5. března 1862).

III. Přípravy k volbám.

1. Seznam voličů.

Seznam k volbě oprávněných shotovený obecním starostou má obsahovati všechny k volbě oprávněné členy obce a to dle pořadí v jednotlivých (obecních) volebních rádech předepsaného. Vedle zevrubného seznamu jmen obsahuje též obnos přímých daní, který na jednotlivce ročně připadá. Sporno jest, zda-li též při jménu virilisty vyznačiti se má daň, kterou tento platí. Dle prof. Dra. J. Pražáka (Rakouské právo ústavní I, str. 236) sluší uvésti kvotu daně, kterou virilista platí, poněvadž dle výslovného předpisu zákona (§ 5 č. 2 česk. ř. vol.) virilistovi volební právo zajisté přísluší. Téhož náhledu je Rejmar (Samosprávný Obzor r. VI. str. 118), opáčeného však Schwarz (Výklad zákona obecního). Ku konci seznamu uvede se celkový obnos přímých daní všech v obci k volbě oprávněných. Pokud volební právo placením daní jest podmíněno, lze pouze k oněm daním zřetel míti, které nejen že jsou předepsány, nýbrž které také skutečně zapravovati se mají a sice bez přírážek zemských, okresních neb obecních. Proto smí býti majitelům domů od činžovní daně osvobozeným započítána toliko 5% daň z příjmu, kterou skutečně mají zapravovati a nikoli domovní daň činžovní, od které jsou osvobozeni (roz. spr. s. dv. ze dne 3. června 1891 č. 6005, a ze dne 20. března 1891 č. 5842). Co se týká výše daně v seznamu voličů jakožto roční obnos uvedené, rozhodny jsou předpisy berního úřadu (roz. spr. s. dv. ze dne 20. března 1891 č. 5842).

2. Utvoření sborů voličských.

Na základě seznamů voličů přikročí se k utvoření voličských sborů. Pravidelně utvoří se tři sbory, pouze výjimkou dva a po případě i jeden. Totiž tehdy, je-li počet k volbě oprávněných malý a rozdíl mezi obnosy daní nepatrný. Celkový obnos daní v seznamu voličském vykázaný rozdělí se za příčinou utvoření voličských sborů na tři, po případě na dva díly. Do prvního sboru budou náležeti oni k volbě oprávnění, kteří dle běžných čísel voličského seznamu první třetinu celkového obnosu všech daní zapravují, do druhého sboru ti, kteří druhou, a do třetího, kteří třetí třetinu této sumy zapravují. Podobně se má věc pouze při dvou sborech. Počet členů obecního výboru a náhradníků obecním úřadem stanovený rozdělí se stejným dílem na jednotlivé volební sbory.

Dle českého a moravského volebního řádu ob. (§ 16, § 15) jest třeba, aby voličů bylo dvakrát tolik, co osob volených. Do zastupitelstva místního volí v Čechách pouze dva sbory, kdežto na Moravě, kde 3 sbory voličské jsou pravidlem, třeba ku zřízení toliko dvou sborů volebních povolení výboru zemského.

V Praze volí se členové sboru obecních starších v 7 volebních okresech (Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Hradčany, Josefov, Vyšehrad a Holešovice Bubny) a v každém okrese volí 3 sbory voličské. Všechny sbory téže třídy volí 30 obecních starších, takže sbory všech okresů volí dohromady 90 zástupců.

3. Seznamy voličů.

Pro každý voličský sbor zhotoví obecní starosta zvláštní seznam voličů. Seznamy voličů vyloží se k veřejnému nahlédnutí nejméně na 4 týdny před volbou, což se oznámí veřejnou vyhláškou v obci a zároveň se ustanoví 8denní preklusivní lhůta ku podání námitek. Vyloučení neb obmezení veřejnosti voličských seznamů jest nepřípustno, ježto tyto teprve uveřejněním po určitou dobu nabývají právní platnosti udávající, kdo k volbě jest oprávněn (rozh. spr. s. dv. ze dne 10. října 1884 č. 2193). Preklusivní lhůta ku podání námitek vyměřená nepřipočítává se k uvedené 4nedělní jsouc v této obsažena a tvoříc její podstatný díl (roz. spr. s. dv. ze dne 8. dubna 1892 č. 6539). Další vyložení seznamů voličských není však zákonem vyloučeno. Taktéž může preklusivní lhůta ku podání námitek i jinak býti vyměřena, jest však třeba, aby se to stalo zároveň s vyhláškou o vyložení seznamů voličských; naproti tomu jest nepřípustno zkrácení 4nedělní lhůty (roz. spr. s. dv. ze dne 29. září 1892 č. 6772). Námitky týkati se mohou buď vlastního, buď cizího práva volebního, jemuž ten, kdo námitky podává, odporuje (roz. spr. s. dv. ze dne 10. února 1892 č. 6422).

Námitky proti záznamu do seznamu voličů každého druhu mohou k platnosti přivedeny býti pouze v řízení reklamačním během 8denní reklamační lhůty, nikoli teprve po provedené volbě (rozh. spr. s. dv. ze dne 13. května, 16. října a 3. prosince 1891 č. 5956, 6180, 6290); podobně i námitky proti zařazení voliče do voličského sboru (roz. spr. s. dv. ze dne 16. října 1891 č. 6178). Každý volič může žádati za opravení seznamu voličů a odporovati cestou instanční takové změně seznamu voličského, která předsevzata byla proti zákonnému ustanovení (roz. spr. s. dv. ze dne 3. února 1891 č. 5720).

O námitkách v čas podaných rozhoduje komise skládající se z obecního starosty jakožto předsedy a tří členů obecním výborem ze středu obecního zastupitelstva zvolených. Toto rozhodnutí má se státi nejdéle během 3 dnů. Opravy, které uznány byly za přípustné, provádí táž komise. Byla-li žádaná oprava zamítnuta, lze si ztěžovati u politického úřadu; byla-li však povolena, nemá odvolání ku politickému úřadu místa (roz. spr. s. dv. ze dne 10. února 1892 č. 6422). Toto odvolání musí býti podáno nejdéle do 3 dnů po vyrozumění o odmítnutí opravy a bez prodlení předloženo politickému okresnímu úřadu. Rozhodnutí pol. okresního úřadu jest pro volbu, o niž se právě jedná, pravoplatným (v Čechách jest přípustný rekurs k místodržitelství) (roz. spr. s. dv. ze dne 10. července 1878 č. 991).

Byla-li žádaná oprava seznamu povolena, lze usnesením reklamační komise ohledně volebních práv u správního soudu odporovati, ježto reklamační komisi pro volby obecní ve smyslu § 2 zák. z 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 nepochybně za orgán obecní správy pokládáti dlužno a usnesení její jsou pravoplatna (roz. spr. s. dv. ze dne 2. července 1891 č. 6070).

Osm dní před volbou nesmí býti v seznamech voličských žádné změny předsevzaty, vyjímaje vyřízení rekursu. Obecní starosta má oznámiti veřejnou vyhláškou a to nejméně 8 dní (ve Štýrsku 14), před volbou, kdy se volba konati bude, na kterém místě, který den a kterou hodinu jednotlivé volicí sbory se shromážditi mají a jaký počet obecních zástupců mají voliti. Zároveň se učiní o tom oznámení okresnímu politickému úřadu. Den vyhlášky se do 8denní lhůty včítá (roz. spr. s. dv. ze dne 17. května 1891 č. 5956).

V Praze vykládají se volební listiny po 6 neděl a že se tak stalo, vyhlásí se třikráte v úředních novinách. Lhůta k reklamacím obnáší 14 dnů, ode dne prvního vyhlášení v novinách počítaje. Reklamace vyřizuje městská rada. Z rozhodnutí jejího odvolati lze se ku sboru obecních starších, kterýž rozhoduje s platností konečnou. Toliko v případech mimořádných připouští se stížnost k správnímu soudnímu dvoru po případě k říšskému soudu. Listiny voličské lze v Praze opravovati nejdéle do 14 dnů před volbou. Každému voliči pražskému jest doručiti lístek legitimační a hlasovací.

IV. Postup při volbách.

1. Komise volební.

Řízení volby náleží komisi, která se skládá z obecního starosty nebo jednoho obecního rady, jakožto předsedy, a čtyř členů obce majících pasivní právo volební, kteří jako důvěrníci jsou příbráni. K výkonu volebnímu může politický úřad vyslati svého zástupce. Volba se koná dle volebních sborů, v každém zvláště a veřejně.

V Čechách a ve Slezsku jmenuje členy komise starosta obecní, na Moravě volí je výbor obecní. V Praze zřídí se pro každý sbor volební každého okresu zvláštní komise šestičlenná, která sestává z úředníka magistrátního a 5 oprávněných voličů, starostou jmenovaných. K volbě dostaví se v Praze vždy zeměpanský komisař místodržitelstvím vyslaný.

2. Hlasování.

Hlasování děje se dle některých obecních řádů volebních ústně (Slezsko, Morava, Bukovina, Gorice, Gradiska, Štýrsko, Horní Rakousy, Krajina), dle jiných písemně hlasovacími lístky (Čechy, Tyroly, Solno-

hradsko, Dolní Rakousy, Vorarlberg), nebo konečně dle přání voličova buď ústně či písemně (Halič, Korutany, Istrie, Dalmacie). Volební komise nemá sice práva ihned po odevzdání hlasovacího lístku jména tam napsaná přečísti, ježto dle zásady písemní volby tato má komisi tajnou zůstatí, naproti tomu má však právo kontrolovati, zda volič nevloží více hlasovacích lístků do osudí, než jest oprávněn (roz. spr. s. dv. ze dne 29. dubna 1892 č. 6576). Odevzdání hlasovacích lístků děje se osobně, zástupce může býti k hlasování připuštěn jen v těch případech, kde to volební řád dovoluje, a musí se o tom náležitě vykáhati, volební komise má úkol plnou moc zkouseti (roz. spr. s. dv. ze dne 25. listopadu 1891 č. 6265). Byly-li předloženy dvě plné moci, lze za to míti, že dřívější plná moc mlčky odvolána byla pozdější, i může tudíž plnomocník, který se jimi vykáže, připuštěn býti k odevzdání hlasu (roz. spr. s. dv. ze dne 7. října 1891 č. 6158). Plná moc vydaná v cizině jest jen tehdy platnou, je-li legalisována (roz. spr. s. dv. ze dne 18. března 1891 č. 5838). Volební komise rozhoduje o připuštění k volbě takového zmocněnce, který se vykázal dvěma plnými mocmi, při čemž má zření, jak k obsahu plných mocí, tak i k ustanovením občanského zákona (§§ 863, 1020, 1025 o. o. z.) (roz. spr. s. dv. ze dne 4. února 1881 č. 78).

Je-li pochybno, zda osoba k volebnímu osudí se dostavivší jest tožna s voličem v seznamu zanešeným, jest povinností dostavivšího se o oprávněnosti své se prokázati (roz. spr. s. dv. ze dne 7. října 1891 č. 6158). Za zvoleny pokládají se ti, kdož obdrželi jednoduchou či relativní většinu odevzdaných hlasů; jenom některé volební řády žádají absolutní většinu odevzdaných hlasů. V Praze třeba vždy nadpoloviční většiny. Obdrželo-li více osob stejný počet hlasů, rozhodne se losem. Obecní starosta prohlásí konečný výsledek volby a oznámí jej okresnímu politickému úřadu, který má nezákonné volby zrušiti.

3. Námitky proti volebnímu výkonu.

Proti volbám lze podati v praeklusivní lhůtě 8denní po ukončení voleb námitky u obecního starosty, který je předloží okresním politickým úřadem zemské vládě ku konečnému rozhodnutí. Ohledně prohlášení voleb za neplatné následkem podaných námitek dlužno připomenouti, že nemá každá protizákonnost při volebním výkonu za následek neplatnost voleb a že prohlášení úředního výkonu v odpor vzatého neplatným nevztahuje se dále, než toho důvod neplatnosti, t. j. vady, které se přihodily, vyžadují (roz. spr. s. dv. ze dne 25. února 1892 č. 6457) a dále že nepořádky při úkonu volebním jen tehdy mají v zápětí neplatnost úkonu volebního, mají-li vliv na výsledek volby (roz. spr. s. dv. ze dne 9. března 1892 č. 6483). Nebyly-li ve lhůtě shora uvedené žádné námitky podány, či byly-li jako nepřípustné zamítnuty, přikročí se k volbě obecního představenstva.

B. Volba obecního představenstva.

Toto volí obecní výbor ze svého středu. Ku platnosti volby jest třeba přítomnosti nejméně $\frac{3}{4}$ členů obecního výboru a absolutní většiny všech přítomných. Nejprve se koná volba obecního starosty. Nebylo-li při hlasování docíleno absolutní většiny, přikročí se ke druhému hlasování, a bylo-li i toto bez úspěchu, k užší volbě. Nastane-li při užší volbě rovnost hlasů, rozhodne se o výsledku losem.

Po zvolení starosty přikročí se k volbě obecních starších, která se koná dle těchže zásad jako volba obecního představenstva. Výsledek

voleb oznámí se politickému okresnímu úřadu. Ustanovení právě uvedená mají i tehdy platnost, má-li se obsaditi místo obecního rady neb starostovo během volební periody uprázdněné.

V Čechách svolává schůzi ku volbě představenstva, která se děje vždy písemně, dosavadní starosta, na Moravě pak nejstarší z nově zvolených členů výboru. Zvláštní ustanovení platí o volbě starosty v Praze. Viz o tom §§ 57 a 61 pražského statutu.

Poplatky: Reklamace, které během zákonné lhůty ve příčině obsahu listin volebních se podají, jakož i rekursy proti rozhodnutí o těchto v čas podané jsou prosty poplatků (p. s. 44, s popl. z.). Podobně i plnomocenství ku výkonu práva volebního do zastupitelstva okresního oprávněnými voliči vydaná poplatkům nepodléhají (výn. min. fin. ze dne 15. srpna 1861 č. 83 ř. z.).

Konečně sluší podotknouti, že volby do obecního zastupitelstva chráněny jsou zákonem ze dne 17. prosince 1862 č. říš. zák. 8 ročníku 1863 čl. VI.

Řeč úřední.

Úřední řečí rozumíme onu řeč, jíž užívají úřadové ve vnitřních svých záležitostech a ve stycích svých se stranami a úřady jinými. Pokud se týče úřadů, podrobených ministerstvům vnitra, spravedlnosti, financí, obchodu a orby upravena je otázka ta nyní u nás v Čechách min. nař. ze dne 24. února 1898. Jazykovým tímto nařízením, jež vstoupilo v platnost 15. březnem 1898, zrušeno bylo zejména jazykové nařízení ze dne 5. dubna 1897 č. 12 z. z. a pak min. nař. z 5. dubna 1897 č. 13 z. z., jež upravovalo jazykovou kvalifikaci úředníků při úřadech v království Českém dosažených (viz čl. Národnost). V platnosti však zůstaly zvláštní jazykové předpisy týkající se zeměpanských pokladen a úřadů, jež s penězi co činiti mají, jakož i předpisy upravující vnitřní službu manipulační úřadů poštovních a telegrafních, konečně i předpisy upravující styky s úřady vojenskými, četnictvem, jakož i s úřady mimo Čechy ležícími, zejména s úřady ústředními (§§ 8, 14, 16 cit. nař. z. 1898). Ve stycích úřadů státních s úřady samosprávnými užíváno buď pak jednacím jazyka úřadů posléz dotčených (§ 15 nař.). Shora cit. nař. ze dne 24. února 1898, jež ostatně vydáno bylo jen prozatímně a s výhradou zákonného upravení otázky jazykové, spočívá na zásadě, že každý obyvatel v království Českém domáhati se může práva svého v tom neb onom jazyku zemském. S tím souvisí předpis, že vyřízení žádostí a podání stran vyhotoví se v tom jazyku, ve kterém bylo podání vzneseno, že dále protokoly sepíší se stranami v tom jazyku, ve kterém strany svá prohlášení učinily, že konečně výpovědi svědecké zapíší se v jazyku, ve kterém byly učiněny (§§ 1, 2, 6 nař.). Úřední vyhotovení, jež strany nevyvolaly aneb jež svědčí osobám, které věc nevznesly, stanoví se v tom jazyku, kterým mluví osoba, pro niž je vyhotovení určeno. Není-li to známo aneb není-li to jazyk zemský, užito buď toho jazyka zemského, jemuž strana dle povahy věci (zejména dle místa pobytu) rozumí (§ 4). Uvésti sluší, že listiny neb jiné písemnosti, jež jsou sepsány v tom neb onom jazyku zemském a jichž užití se má co příloh neb dokladů, nemusí býti na druhý jazyk zemský překládány (§ 83). Co se týče řeči úřední a služební, určuje § 7 nař., že jí je ten jazyk zemský, jenž je dle posledního sčítání lidu obcivacím jazykem obyvatelstva sídlícího v okrese úřadu, o který jde. V územích